

1 Slovenska filharmonija v 1950. letih: sledi (družbeno)političnih teženj v delu glasbene ustanove

Izhodiščno vprašanje, ki si ga zastavlja pričujoča razprava, je vprašanje vpliva povojne družbenopolitične ureditve na delovanje Slovenske filharmonije (SF), ustanovljene po drugi svetovni vojni. Premislek o vplivu povojne politične ideologije na delo umetniške oz. glasbene inštitucije terja podrobnejše poznavanje in razumevanje delovanja SF tako na ravni samostojnega zavoda, kot tudi inštitucije vpete v slovenski glasbeni poustvarjalni prostor. Pričujoča razprava obravnava delovanje SF v času vodenja prvih dveh upraviteljev, Marjana Kozine in Lucijana Marije Škerjanca. Gre za obdobje, ko naj bi se povojni pritiski politične ideologije najmočneje manifestirali v vseh segmentih družbenega življenja, posledično tudi na delovanju umetniških ustanov.

V prvih letih delovanja SF ni kazala izoblikovanih umetnostnih in organizacijskih smernic. Ideja kolektivizma, ki je zaznamovala prva leta delovanja zavoda, je bila posledica kulturne politike nove države. SF je tako svoje primarno poslanstvo prilagodila novim družbenopolitičnim pričakovanjem. Prvi upravitelj, Marjan Kozina, je krmaril med pričakovanim in hotenim, drugi, Lucijan Marija Škerjanc, pa je imel odločujočo vlogo pri oblikovanju programskih smernic inštitucije. V času Škerjančevega delovanja v vlogi upravitelja, ko je vodstvo iskalo strategije programske politike, so se vzporedno odpirala vprašanja vpliva, interesov in razprtij med stanovskimi društvi in SF. Načenjala so tako organizacijska vprašanja zavoda kot njegove programske politike. Tako je bila na pobudo Društva glasbenih umetnikov Slovenije dosežena odcepitev Koncertne poslovalnice od SF, Društvo slovenskih skladateljev pa je želelo vplivati na program oziroma delež slovenskih del, ki naj bi jih SF vključevala v svoje sporede. Poleg stanovskih razprtij so na delovanje zavoda močno vplivale tudi tedanje družbenopolitične razmere: SF se je soočala s finančnimi težavami, z reorganizacijo zavoda in posledično z vprašanjem programske politike, ki v dotedanji obliki ni bila več sprejemljiva. Ob zaključku sezone 1953/54 se je Škerjanc znašel v točki preizpraševanja in iskanja drugačne (nove) programske politike zavoda.

Tako se izkaže, da so bili povojni vplivi (družbeno)politične ideologije na delo SF zanemarljivi v primerjavi s stanovskimi pričakovanji in interesi, ki so odmevali v ozadju njenega delovanja.

Ključne besede: Slovenska filharmonija, Kozina, Škerjanc, Koncertna poslovalnica, Društvo slovenskih skladateljev

The Slovenian Philharmonic in the 1950s: Traces of (socio)political tendencies in the work of a music institution

The question that serves as the point of departure for the present discussion is that of the influence of the post-war (socio)political order on the operation of the Slovenian Philharmonic, which was established after the World War II.. Reflection on the influence of the post-war political ideology on the work of an arts or music institution demands a more detailed knowledge and understanding of the operation of the Slovenian Philharmonic both as an independent institution and as an institution embedded in the Slovenian music performance scene. The present discussion deals with the operation of the Slovenian Philharmonic in the period when it was led by its first two directors, Marjan Kozina and Lucijan Marija Škerjanc. This is the period when the post-war pressures of the political ideology are thought to have had the strongest impact on all segments of social life, and consequently also on the operation of arts institutions.

In its first years of activity, the Slovenian Philharmonic did not demonstrate any clearly formed artistic or organisational guidelines. This period was marked by the idea of collectivism, which was a consequence of the cultural politics of the new state. Thus the Slovenian Philharmonic adapted its primary mission to the new sociopolitical expectations. The first director, Marjan Kozina, navigated a path between expectations and volition, while the second, Lucijan Marija Škerjanc, had a decisive role in forming the programming guidelines of the institution. During Škerjanc's tenure as director, when the leadership was seeking a programming policy strategy, questions arose regarding the influence and interests of peer societies, and regarding disputes between them and the Slovenian Philharmonic. Thus the institution engaged with both organisational questions and the establishment of its programming policy. On the initiative of the Slovenian Musicians' Society, the Concert Agency was separated from the Slovenian Philharmonic, while the Society of Slovene Composers sought to influence the programme and the proportion of Slovenian works included in concerts. In addition to the peer disputes, the operation of the institution was strongly influenced by the sociopolitical conditions of the time: the Slovenian Philharmonic was faced with financial difficulties, with the reorganisation of the institution, and consequently with the question of the programming policy, which was no longer acceptable in its previous form. At the end of the 1953/1954 season, Lucijan Marija Škerjanc found himself in the position of reflecting on and seeking a different (new) programming policy for the institution.

It therefore appears that the post-war influences of (socio)political ideology on the work of the Slovenian Philharmonic were negligible in comparison with the peer expectations and interests that played out in the background of its operation.

Keywords: Slovenian Philharmonic, Marjan Kozina, Lucijan Marija Škerjanc, Concert Bureau, Society of Slovene Composers

Izhodiščno vprašanje, ki si ga zastavlja pričujoča razprava, je vprašanje vpliva povojne (družbeno)politične ureditve na delovanje Slovenske filharmonije (v nadaljnji obravnavi: SF), ustanovljene po drugi svetovni vojni. Kulturna politika Slovenije po drugi svetovni vojni je bila osrednja tema raziskav Aleša Gabriča, ki kulturno politiko obravnava v širšem in v ožjem pomenu besede. Medtem ko s prvo zaobjema organiziranje, financiranje in nadziranje šolske, prosvetne in kulturne politike, pa z drugo opredeljuje znanost in umetnost. Gabrič se glasbenikov, glasbenih inštitucij in z njimi povezanih vprašanj dotika le sporadično, vendar nikakor ne zanemarljivo.¹

Premislek o vplivu povojne politične ideologije na delo umetniške oz. glasbene inštitucije terja podrobnejše poznavanje in razumevanje delovanja SF tako na ravni samostojnega zavoda, kot tudi inštitucije, vpete v slovenski glasbeni poustvarjalni prostor. Pričujoča razprava obravnava delovanje SF v času vodenja prvih dveh upraviteljev, Marjana Kozine in Lucijana Marije Škerjanca.² Gre za obdobje, ko naj bi se povojni pritiski politične ideologije najmočneje manifestirali v vseh segmentih družbenega življenja, posledično tudi na delovanju umetniški ustanov.

Ob sestavljanju popolnejše podobe kulturne politike SF in iskanju morebitnih zunanjih (ideoloških) vplivov na njeno delovanje so bili poleg koncertnih sporedov upoštevani dokumenti arhiva SF, Arhiva Slovenije, Zgodovinskega arhiva Ljubljana, dnevno časopisje ter razprave revijalnega tiska takratnega časa.

Ustanovitev SF bi veljalo opazovati v širšem družbenozgodovinskem kontekstu:

- 1) po drugi svetovni vojni so bile v Sloveniji ustanovljene številne kulturne ustanove,³ zato se zdi, da je bilo dejanje ustanovitve SF le vprašanje časa;

¹ S področja umetnosti obravnava Gabrič predvsem vplive družbenopolitičnih pritiskov na literarne ustvarjalne kroge. Cf. Gabrič, 1991.

² Delovanje SF po drugi svetovni vojni obravnava tudi prispevek Aleša Nagodeta (Nagode, 2004).

³ Leta 1945 so bili ustanovljeni Zavod za zaščito in znanstveno preučevanje kulturnih spomenikov, Akademija za igralsko umetnost, Akademija za upodabljalno umetnost, Državni arhiv Slovenije. Tiste ustanove, ki so bile že iz predvojnega časa (muzeji, Narodno gledališče, Radio Ljubljana), je vlada preoblikovala v ustanove osrednjega državnega in nacionalnega pomena, kar je pomenilo tudi redni dotok finančnih sredstev.

- 2) ustanovitev je bila seveda posledica hotenj glasbenikov (Marjan Kozina, Vlado Golob, Matej Hubad) in pripravljenosti politične volje (podpredsednik zvezne vlade Edvard Kardelj);
- 3) ustanovitev SF je pomenila institucionalizacijo nečesa, kar je že prej obstajalo v slovenskem glasbenem prostoru, le pod drugimi imeni in v drugačnih organizacijskih oblikah;⁴
- 4) SF ni bila edina tovrstna ustanova v tedanji Jugoslaviji, ki si je pridobila institucionalni značaj. Po njej sta bili ustanovljeni še Beograjska in Zagrebška filharmonija.⁵

Opazovanje dela te inštitucije je smiselno glede na mandate upraviteljev, ki so z vodenjem ustanove izrisovali njeno programsko politiko, ta pa je bila v večji ali manjši soodvisnosti z družbenopolitičnimi težnjami takratnega časa. Vprašanja, ki se ob tem porajajo so: koliko so posamezni upravitelji kot formalno odgovorni nosilci programske politike inštitucije podrejali zahteve stroke lastnim ideološkim vzgibom? Ali so ideološka prepričanja posameznikov sploh vplivala na vodenje programske politike? Ali so bili upravitelji pod morebitnimi pritiski in pričakovanji nadrejene politične volje in koliko je bila ta sploh prisotna v delu SF?

Kozinov čas vodenja Slovenske filharmonije

Ob obdobju Kozinovega vodenja SF, trajajočega od 1. januarja 1948 do izteka sezone 1950, ne vemo veliko. Ker so zabrisane sledi o obstoju dokumentacije zavračanja, se programska politika izrisuje le preko koncertnih sporedov in časopisnih člankov. Kdo je odločal o programih, Kozina ali hišni dirigenti (Jakov Cipci, Samo Hubad, Bogo Leskovic in zborovodja Rado Simoniti) ali vsi skupaj, ni jasno.

Je pa že takoj po ustanovitvi Vlado Golob, tajnik SF, urednik na Radiu in eden od pobudnikov ustanovitve SF, objavil članek *Nekaj besed k ustanovitvi Slovenske filharmonije*, v katerem je utemeljeval obstoj SF z njenimi zgodovinskimi predhodnicami, izpostavil pa je tudi njeno novo nalogo.⁶ Ta je izhajala iz ideje, da mora biti glasba dostopna najširšim družbenim množicam:

4 Pred drugo svetovno vojno je delovanje Ljubljanske filharmonije, Radijskega orkestra in Tržaške filharmonije skušalo zapolniti vrzel na področju slovenske simfonične poustvarjalnosti.

5 Institucionalizacija je zagotovila določeno finančno varnost in možnost vnaprejšnjega načrtovanja, s tem pa tudi izvajanja začrtane programske politike in potencialni razcvet glasbene kulture.

6 Vlado Golob, "Nekaj besed k ustanovitvi Slovenske filharmonije", *Ljudska pravica*, 11. 1. 1948. Podobno dikcijo lahko zasledimo tudi v časopisnem članku Valensa Voduška "O pomenu in nalogah Slovenske filharmonije", *Slovenski poročevalec*, 18. 1. 1948.

Pomembnost ustanovitve Slovenske filharmonije kot državne ustanove nam stopi tembolj jasno pred oči, če se zavedamo razlike med našo filharmonijo in med filharmonijami drugod po svetu, razen v Sovjetski zvezi. Filharmonije po kapitalističnem svetu so zelo ozkega pomena, saj so namenjene in služijo samo tenki plasti tkzv. "gornjih deset-tisočev" in to le po glavnih mestih. Naša Slovenska filharmonija pa bo služila vsemu našemu ljudstvu, saj bo težišče njenega dela ležalo tako na dvigu umetniške ravni kakor na prirejanju kulturno umetniških prireditvev po industrijskih krajih, po združnih domovih in po vseh krajih naše republike.⁷

V Golobovih besedah je močno poudarjena ideja kolektivizma oziroma prepričanje, da je glasba namenjena vsem ljudskim množicam. Ta je bila po vsej verjetnosti tudi močno gonilo in tehten argument pri ustanavljanju inštitucije, ki ga politična volja ni smela spregledati. Da je ideja kolektivizma prežemala programske politike Kozinovega obdobja, lahko opazujemo na dveh ravneh in sicer v namenu, ki so ga koncerti izpolnjevali, in v vsebini koncertnih sporedov.⁸

Koncerte, ki jih je SF prirejala od ustanovitve do septembra 1948 (tako z orkestrom kot z zborom), bi glede na namen (funkcijo) lahko razdelili v tri kategorije:

- 1) koncerti, ki so potekali v dvorani SF oziroma v Unionski dvorani,
- 2) gostovanja po različnih krajih Slovenije ter krajih nekdanje Jugoslavije in
- 3) koncerti za različne priložnosti, prireditve in podobno.

sezona	skupno število koncertov v sezoni	koncerti v SF/ Unionski dvorani	gostovanja	koncerti (prireditve) za druge priložnosti
januar – september 1948	52	21	15	16
september 1948 / avgust 1949	79	25	39	15
september 1949 / avgust 1950	51	26	13 (pretežno zbor)	12

⁷ Idem.

⁸ Analiza koncertnih sporedov temelji na zbranih in urejenih sporedih, ki sta jih v monografski publikaciji o Slovenski filharmoniji objavila Primož Kuret in Mateja Kralj. Cf. Kuret/Kralj, 1991.

Iz tabele je razvidno, da je število gostovanj in priložnostnih koncertov lahko preseгло število koncertov v koncertni dvorani. Namen, ki so ga simfonični koncerti izpolnjevali nedvomno uresničuje idejo kolektivizma, saj so bili koncerti za druge priložnosti (za pionirje, proslave, vojaški koncerti) in gostovanja po različnih krajih Slovenije usmerjeni v zadovoljevanje kulturnih potreb širših družbenih slojev in s tem v ustvarjanje socialistične kulture. Ali se je program koncertov sploh razlikoval glede na namen simfoničnega koncerta bo razvidno v nadaljevanju. Že površni pogled na prvo "sezono" oziroma obdobje od ustanovitve do septembra istega leta kaže, da je v večini koncertov zastopano najmanj eno, velikokrat tudi več del slovanskih⁹ skladateljev. Spodnja tabela kaže, da je od 52 koncertov samo 6 takih, ki so bili brez dela slovenskega, jugoslovanskega ali slovanskega skladatelja.¹⁰

Od januarja do septembra leta 1948 je bilo 52 koncertov:

dela slovenskih skladateljev	26 koncertov (izključno slovenska dela na štirih koncertih)
dela slovanskih skladateljev	39 koncertov
dela jugoslovanskih skladateljev	14 koncertov (od tega 12 krat Gotovčevo <i>Kolo</i>)
število koncertov brez slovenskih, jugoslovanskih in slovanskih skladateljev	6 koncertov

Med slovanskimi deli so najpogostejša imena koncertnih sporedov Peter Iljič Čajkovski, Antonin Dvořak in Bedřih Smetana, obenem imena železnega koncertnega repertoarja. Dela teh skladateljev se v omenjenem obdobju nekajkrat ponovijo in sicer tako, da so včasih na sporedu skupaj z deli železnega koncertnega repertoarja (Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven), včasih pa z deli slovenskih ali jugoslovanskih avtorjev.

Da je bila ideja kolektivizma blizu programski politiki SF, potrjuje tudi ugotovitev, da so bili koncerti, ki jim danes želimo pripisati različne funkcije, v rešnici le izvedbe istega programa na različnih lokacijah. Tako je bila denimo *Simfonija št. 5 P. I.* Čajkovskega na sporedu v dvorani SF, nato ob proslavi 30.

⁹ Izraz slovansko združuje v tem poimenovanju dela slovenskih, jugoslovanskih in ostalih slovanskih ustvarjalcev.

¹⁰ V *Ljudski pravici* je bil 29. 7. 1948 objavljen članek z naslovom "Delo Slovenske filharmonije v Ljubljani v prvem polletju njenega obstoja", v katerem izvedemo, da je bilo v omenjenem obdobju izvedenih 561 glasbenih del, od tega 437 domačih in slovanskih ter 124 klasičnih del in "druge literature tujih komponistov". Čeprav avtor članka ni podpisan, lahko domnevamo, da ga je napisal nekdo, ki je dobro poznal delo inštitucije.

obletnice Rdeče armade ter na gostovanju orkestra na Bledu. Podobno je bilo tudi z drugimi deli.

Če odštejemo slovenske in jugoslovanske skladatelje, sestavljajo prevladujoči delež repertoarja skladbe slovanskih ustvarjalcev. Zdi se, da se programska politika giblje med hotenim in razpoložljivim, prilagaja se možnostim in priložnostim ter brez vnaprej predvidene programske zasnove kolobari s sporedi.

Če pa gostovanja in proslave postavimo v kategorijo koncertov, ki opravljajo svojo nalogo tudi v funkciji nove družbene ideologije (glasba je dostopna vsem množicam in prav tako je spremljevalka številnih političnih "kulturnih" prireditev), vidimo, da po številčnosti in obsegu zajemajo večji del delovanja te ustanove.

Slovenska glasbena dela tvorijo poleg železnega (poudarjeno slovanskega) repertoarja opazen delež na koncertnih sporedih SF. V prvi in drugi sezoni opazamo precejšnje število slovenskih skladateljev. Ob tem se poraja misel, da je bilo zaradi pomanjkanja slovenske simfonične produkcije domala vse dobrodošlo, še posebej tista dela, ki so z deklarativnimi naslovi podčrtovala novega družbenega duha. Kot je v nadaljevanju razvidno iz tabele, so po številčnosti izvedenih del v prvih dveh sezonah izstopali Blaž Arnič, Matija Bravničar, Marjan Kozina, Anton Lajovic, Marijan Lipovšek, Slavko Osterc in Lucijan Marija Škerjanc. Nekatera od teh skladateljskih imen so se na področju simfonične ustvarjalnosti uveljavila že v 1930. in v začetku 1940. let. V obeh sezonah pa po številu ponovitev nedvomno izstopa Kozinova *Bela Krajina*, kar dopušča številne pomisleke, ki pa niso predmet omenjene razprave.

V sezoni 1948/1949 se je izoblikovala serija simfoničnih koncertov, ki bi jih lahko glede na njihovo označevanje (označeni so z rimsko številko) in funkcijo opredelili za redne ali abonmajske koncerte. Potekali so v eni od obeh koncertnih dvoran. Deset tovrstnih koncertov se je enakomerno zvrstilo od oktobra 1948 do maja 1949. Skladbe, ki so v tabeli prikazane odebeljeno, pa so bile izvedene v okviru teh koncertov.¹¹

11 Številka v oklepaju ob naslovu skladbe v tabeli označuje število ponovitev. Navedbe naslovov skladb izhajajo iz seznama koncertnih sporedov ki sta jih v monografski publikaciji o Slovenski filharmoniji objavila Primož Kuret in Mateja Kralj. Cf. Kuret / Kralj, 1991.

skladatelj	januar – oktober 1948	oktober 1948 – oktober 1949 (brez zborovskih del)
Emil Adamič		Tri turkestantske ljubezenske pesmi
Blaž Arnič	<i>Duma (2)</i> <i>Ples čarovnic</i> <i>Partizanske bolnice</i>	<i>Ples čarovnic</i> Gozdovi pojejo (2) <i>Pesem planin (2)</i>
Bernard Filip	<i>Rapsodično kolo</i> Scherzo za godalni orkester <i>Barkarola</i> za violino in orkester	<i>Rapsodično kolo (5)</i>
Matija Bravničar	<i>Tolminska profana</i> in <i>Tolminska sakralna</i> <i>Slovenska plesna burleska (2)</i> <i>Kurent (2)</i> <i>Hej brigade, fantazija</i>	<i>Slovenska plesna burleska (3)</i> <i>Kurent</i> <i>Hlapec Jernej</i> <i>Kralj Matjaž</i>
Zvonimir Ciglič	<i>Prva simfonija</i> , 1. in 2. stavek	
Anton Foerster		<i>Gorenjski slavček</i> , opera, III. prizor: arija Franje
Benjamin Ipavec		Serenada , za godalni orkester (2) <i>Ciganka Marija</i> , za alt in orkester (4)
Marjan Kozina	<i>Padlim (2)</i> <i>Bela Krajina (13)</i> <i>Ilova gora</i> <i>S Titovimi brigadirji (2)</i>	<i>Bela Krajina (17)</i> <i>Ilova gora (2)</i>
Davorin Jenko	<i>Potera</i> , uvertura	
Anton Lajovic	<i>Pesem jeseni</i> <i>Capriccio</i>	<i>Pesem jeseni (2)</i> Caprice (2) <i>Mesec v izbi</i> , za alt in orkester (3) <i>Bujni vetri v polju</i> , za alt in orkester (3) <i>Pet pesmi</i> , za tenor in orkester
Bogo Leskovic	<i>Simfonija v enem stavku</i> <i>Domovina</i>	<i>Partita</i> , suite (2)
Marijan Lipovšek	<i>Sonatni stavek</i> , za godalni orkester (3) <i>Simfonija</i> , 1. stavek (2) <i>Gore v snegu in ledu</i>	Sonatni stavek za godalni orkester (2)
Vladimir Lovec		<i>Simfonietta</i> za godalni orkester

skladatelj	januar – oktober 1948	oktober 1948 – oktober 1949 (brez zborovskih del)
Slavko Osterc	<i>Suita</i> , za simfonični orkester (3) Klasična uvertura	<i>Suita za orkester: Religioso</i> Klasična uvertura
Viktor Parma	<i>Pozdrav Gorenjski</i>	<i>Ksenija</i> , opera: intermezzo
Karol Pahor	<i>Pastorale</i> , za simfonični orkester	<i>Mrtvaški ples</i> , za godalni orkester
Stanko Premrl	<i>Scherzo</i>	
Pavel Šivic	<i>Razstava v Trbovljah</i>	
Lucijan Marija Škerjanc	<i>Fantazija</i> , za klavir in orkester <i>Notturmo</i>	<i>Notturmo</i> (6) <i>Mařenka</i> <i>Sonetni venec</i> (2) <i>Druga simfonija</i> <i>Koncert za klavir in orkester</i> <i>Vizija</i> , za alt in orkester (3)
Danilo Švara	<i>Vse za otroke</i>	
Matija Tomc	<i>Variacije</i> , za godalni orkester	
Ubald Vrabec	<i>Udar na udar</i>	
Demetrij Žebre	<i>Svobodi naproti</i>	

Čas začetka delovanja SF je bil obenem čas, ko se je že postavljena nova družbena ureditev zgledovala po sovjetskem modelu družbene ureditve. Na jugoslovanskih tleh so bila ob pomoči propagandnega stroja prevedena najpomembnejša teoretska dela sovjetskih politikov (Gabrič, 1998: 137–139). V kulturni politiki v širšem pomenu besede je to pomenilo povzdigovanje tistih del, ki so imela propagandno poudarjeno politično in družbeno vsebino, prav tako pa je bil močan delež sovjetske umetnosti. Če odštejemo dela slovenskih in jugoslovanskih skladateljev na sporedih SF, ugotovimo, da je bilo v Kozinovem času vodenja zavoda le eno delo oz. le en koncert posvečen sovjetski umetnosti. 12. in 13. aprila 1948 je bil izveden oratorij Marjana Viktoroviča Kovala (Kovaleva) *Jemeljan Pugačov*.¹² Izključno eno delo pa je premalo, da bi lahko govorili o deležu in vplivu sovjetske umetnosti na programsko politiko SF. Okoliščine, ki so pripeljale do izvedbe tega oratorija danes niso znane.

¹² Oratorij je Marjan Viktorovič Koval napisal leta 1938. Jemeljan Ivanovič Pugačov (1742–1775) je bil vodja kmečke vstaje v času cesarice Katarine II. Pristaše zoper nepriljubljeno vladavino cesarice je našel med rudarji in delavci ruskih manufaktur.

Informbirojevski spor med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo leta 1948, ki je znanomoval tudi kulturno politiko takratnega časa, na delo SF ni vplival, saj je ta takrat še brez izoblikovanih programskih smernic šele pričlenjala s svojim delom. Vodstvo SF se ni preveč oziralo na politične odločitve, ki so partijskim celicam narekovala prevzemanje kontrole nad posamezno inštitucijo, temveč je krmililo med možnostmi, stroko in lastnim razumevanjem dela inštitucije. To potrjuje tudi poročilo o sestanku osnovne partijske organizacije v SF leta 1950, v katerem izvemo:

Pri debati o potrebi prevzema vodilne vloge v ustanovi so navzoči ugotovili, da celica nima vpliva na sestavo programa, ker ni nihče od sestavljalcev komunist in ti gledajo na komuniste kot na strokovno manj vredne, ker da se zaradi sestankov itd. ne morejo dovolj izobraziti. Sicer pa celica niti ni poskušala prevzeti te naloge.¹³

Izvemo tudi, da si partijska organizacija skuša pridobiti ustrezno avtoriteto tako, da bi ustanovila

kolektiv glasbenikov – komunistov ki bo prediskutiral vsak koncert zlasti s strokovnega stališča, nakar bo objavil svojo kritiko. S tem bodo obenem skušali odpraviti laične kritike, ki se zadnji čas pojavljajo v našem tisku [...] Največje težave ima Filharmonija po izjavah članov [partije] z različnimi prvaki, ki se ne zmenijo ne za partijsko ne za sindikalno organizacijo, ampak se obračajo direktno na posamezne funkcionarje CK KPS [Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije] in jih tudi večkrat nepravilno obveščajo. Dogovorili smo se, da bo v bodoče v takih primerih sekretar celice v imenu celice opozoril dotičnega funkcionarja na stvarno stanje, kar bo tudi vplivalo na dvig avtoritete celice.¹⁴

Iz pričujočega poročila je razvidno, da se je partija zavedala svoje (strokovne) nemoči. Ob tem se vsiljuje domneva, da v prvih dveh letih delovanja SF politična ideologija ni imela vpliva na programsko politiko inštitucije. Ker naj bi sporna vprašanja vodstvo zavoda neposredno urejalo s političnim vrhom, se zdi, da je bil ta bodisi zavodu naklonjen bodisi ni povsem poznal in spremljal umetniškega delovanja SF.

V nadaljevanju si pogledjmo, katerim nadrejenim državnim organom je SF formalno odgovarjala za svoje delo. SF nadrejeni organ je bilo Ministrstvo, ki se je v začetku petdesetih let reorganiziralo in tudi preimenovalo:

13 Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU 684, Mestni komite Zveze komunistov Slovenije, Ljubljana 1945–1954, "Poročilo o sestanku osnovne partijske organizacije v Filharmoniji dne 10. 1. 1950", a. e. 1–16, 1.

14 Idem.

Ministrstvo za prosveto, do septembra 1949 - združuje področje šolstva, kulture, znanosti in prosvete)	Jože Potrč, minister (Potrč je član komisije za agitacijo in propagando pri Centralnem komiteju Komunistične partije Slovenije) - Potrč (verjetno na Kardeljevo pobudo) predlaga vladi ustanovitev Slovenske filharmonije
Ministrstvo za znanost in kulturo, do aprila 1951 - znotraj ministrstva se leta 1951 oblikujejo Sveti (Svet za glasbo)	Jože Potrč, minister (do 1950) Boris Zihlerl, ¹⁴ minister (od 1950)
Svet za prosveto in kulturo, 1951–1963	Boris Zihlerl, minister (do 1953)

predsedstvo, sekretariat, izvršni komite ali politbiro¹⁵
(ta se je v različnih obdobjih imenoval različno); izvoli ga:

Centralni komite KPS/ZKS
- decembra 1950 formira Agitprop komisija pri CK KPJ pet podkomisij; ena od teh je bila podkomisija za kulturno-umetnostna in ljudsko-prosvetna vprašanja (vodja Lev Modic); naloga komisije pa je, da "daje občo smer, pogloblja in tolmači linijo Partije"

Pregled zapisnikov Politbiroja Centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije/Zveze komunistov Slovenije 1945–1954 kaže, da se je komisija (na seji politbiroja 20. 11. 1952) ubadala predvsem s "problemom" radia (Drnovšek, 2000: 321).

Za razliko od drugih kulturno-umetniških inštitucij je imel Radio poleg Univerze, fakultet in Slovenske akademije znanosti in umetnosti, bistven vpliv na ustvarjanje javnega mnenja. Vendar pa tudi v najvišjih političnih krogih kot je bil politbiro, glasbeni program radia ni bil deležen obravnave, prav tako ne SF.

¹⁵ Zihlerl je do 1950 v Beogradu kot član agitpropa Centralnega komiteja Komunistične partije Jugoslavije.

¹⁶ Ožje telo Centralnega komiteja, marsikdaj so ga označevali kot Centralni komite.

Zapisniki razkrivajo, da je bilo za partijo pomembnejše kulturno-prosvetno kot pa kulturno-umetniško delo.

Da oblasti še leta 1951 niso imele najboljšega nadzora nad kulturno-umetniškimi ustanovami razkrije "Osnutek letnega poročila" kulturno-prosvetne grupe Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije:

Kader, ki dela na teh ustanovah in je na naši nomenklaturi, je z naše strani najmanj obdelan. Mi sicer imamo nad njim pregled, kar pa ne zadošča niti za nomenklaturu, niti za evidenco. Delo na tem področju nam je bilo še bolj otežkočeno, kot pri znanstvenih kadrih. [...] Po konferenci, ki smo jo imeli dne 1. 4. 1950 na KU CK KPJ smo pristopili k realizaciji nekaterih nasvetov, tako n.pr. ustvariti si solidno evidenco kulturno-umetniškega kadra (kartoteka), poleg tega izdelati temeljite analize posameznih ustanov (Slovenskega narodnega gledališča, akademij, Filharmonije itd.), strokovno politične ocene, evidenco nad učecim se kadrom ali šolanje tega kadra itd. Uspeli nismo, ker resor teh stvari ni izdelal kljub temu, da je smatral takšno sistematično delo za potrebno in da sam vsega tega nima.¹⁷

Komisija za agitacijo in propagando Centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije je na svoji 4. seji, 24. januarja 1951, sklenila, da se pri Ministrstvu za znanost in kulturo osnujejo Sveti, ki naj bi prevzeli skrb ("v razvoju usmerjanja kulturnega življenja") za področja umetnosti (književnost, gledališče in film, glasba, likovna umetnost) ter za visoke šole in znanstvene ustanove.¹⁸ Svet za posamezno področje bi moral biti sestavljen na osnovi dveh principov in sicer bodisi, da bi bili člani imenovani iz vrst strokovnjakov (umetnikov) bodisi iz vrst vodilnih funkcionarjev (rektorjev, dekanov, direktorjev), pri čemer bi bilo potrebno upoštevati oba principa.

Škerjančev mandat: zasuk k umetnosti

Leta 1950, ko je Agitprop skušal vzpostaviti vsaj formalni nadzor nad kulturno-umetniškimi inštitucijami, je vodenje SF prevzel Lucijan Marija Škerjanc. Medtem ko ni povsem jasno, kdo je sestavljal umetniški svet inštitucije v času Kozinovega vodenja, pa teh dilem v Škerjančevem mandatu ni. Prvi umetniški svet zavoda so poleg upravnika sestavljali: Valens Vodušek, Marjan Kozina in Marjan

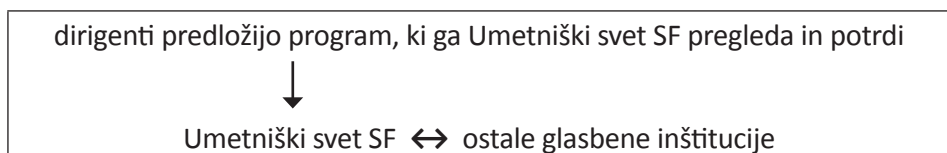
17 Arhiv republike Slovenije, AS 1589/III, Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, Osnutek letnega poročila z dne 3. 1. 1951, a. e. 378–522, 16.

18 Arhiv republike Slovenije, AS 1589/III, Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, Zapisnik 4. seje Komisije za agitacijo in propagando z dne 24. 1. 1951, a. e. 372, 30.

Lipovšek. V času Kozinovega vodenja je programska politika zavoda postavila simfonične koncerte (1948/1949), ki so imeli lastnosti abonmajskih koncertov. Ti so predstavljali osnovo ob kateri je novi umetniški svet gradil organizacijsko in programsko politiko ustanove. Ob začetku mandata je Škerjanc izpostavil naslednje smernice SF:

- 1) zavod si prizadeva k popolni samostojnosti orkestra, saj je bilo dotlej delovanje orkestra odvisno od glasbenikov iz opere;
- 2) ker je za abonmajski koncert potrebnih le osem vaj in približno en teden za izvedbo, mora orkester postaviti dva koncerta mesečno;
- 3) iz naštudiranih programov se sestavljajo programi za ljudske in študentske koncerte, za radio oddaje in snemanja;
- 4) za programe snemanja mora dati odslej USSF [Umetniški svet Slovenske filharmonije] svoj pristanek".¹⁹

V prvem letu Škerjančevega mandata lahko iz zapisnikov Umetniškega sveta SF razberemo naslednji način priprave koncertnih sporedov: dirigenti predložijo okvirni program abonmajskih koncertov, ki ga umetniški svet potrdi, dopolni ali spremeni, le redkokdaj zavrne. Vsak od dirigentov lahko pripravi več programov, med temi pa umetniški svet izbere primerne. Datume abonmajskih koncertov določa umetniški svet nekje do dva meseca vnaprej, pri čemer pogosto pride do popravkov v programu, največkrat zaradi gostujočih umetnikov. Sprotno je tudi določanje datumov gostovanj, za katere dirigenti prav tako predložijo program, medtem ko spored za proslave določa umetniški svet. Z ostalimi glasbenimi inštitucijami komunicira Umetniški svet SF.

Iz zapisnikov je razvidno, da Škerjanc kot upravnik zavoda (vsaj na formalni ravni) ni odločal sam o vodenju SF.

¹⁹ Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki 1950/1951, Zapisnik Umetniškega sveta SF z dne 20. 12. 1950.

Ob koncu sezone 1950/1951 se je Umetniški svet SF prvič z anketami obrnil na publiko.²⁰ Kakšen je bil dejanski odziv publike, ne vemo. Je pa iz zapisnikov umetniškega sveta mogoče razbrati, da naj bi bila pričakovanja publike v precejšnji meri izpolnjena.²¹ Da so politične oblasti s svojimi odločitvami vendarle vznemirjale delo SF v prvem letu Škerjančevega delovanja, beremo v zapisniku Pete seje komisije za agitacijo in propagando pri Centralnem komiteju Komunistične partije Slovenije, kjer je zapisano: "Izvrši naj se pregled stalnih orkestrrov. Ima naj ga Opera in Radio (dajeta koncerte tudi za javnost), SF pa sestavi orkester, ki ni stalen, od koncerta do koncerta."²² Umetniški svet SF je na sklep agitpropa poslal protestni memorandum. Ali je prav napisani memorandum vplival na to, da se sklep agitpropa ni izvršil, ne vemo. Se pa iz poznejših zapisnikov razkriva, da je bil Marjan Kozina tisti, ki se je o kočljivih zadevah glede Filharmonije pogovarjal z "vodilni političnimi faktorji".²³

Oblasti so se torej ukvarjale z reorganizacijo in ne vsebinsko same ustanove. Podobnih pomislekov s strani oblasti v petdesetih letih ne zasledimo več. Se pa znotraj zavoda začenjajo odpirati nova vprašanja in polemike glede programske politike SF, ki bodo odzvanjali v javnosti in tudi v samem političnem vrhu.

Doslej je bilo povedano, da so za programsko politiko SF skrbeli dirigenti in Umetniški svet zavoda, ki je bil dirigentom nadrejen. Poleg teh je imela zelo pomembno vlogo Koncertna poslovalnica. Ta je še pred vojno delovala v okviru Glasbene matice, leta 1946 je delo nadaljevala pri Akademiji za glasbo v Ljubljani, z ustanovitvijo SF pa jo je Ministrstvo za prosveto Ljudske republike Slovenije (LRS) pripojilo SF kot Poslovalnico za kulturno-umetniške prireditve. Nova Koncertna poslovalnica je opravljala funkcijo koncertne agencije, ki je ponujala slovenske in medrepubliške umetnike SF in ostalim glasbenim ustanovam, prav tako pa je prirejala koncerte po Sloveniji. Njej nadrejeno telo je bila Jugoslovanska koncertna poslovalnica (Jugokonzert), ki je kot centralna agencija edina lahko sodelovala s tujimi glasbenimi agencijami po Evropi in svetu ter medrepubliškim agencijam ponujala

20 Anketna vprašanja, ki jih je umetniški svet posredoval poslušalcem na enem od zadnjih koncertov v sezoni: 1) Kako ste bili zadovoljni s koncertnim abonmajem 1950/1951? 2) Kakšne predloge in pobude imate za sestavo sporedov v seziji 1951/1952? 3) Ali se javite za koncertni abonma v seziji 1951/1952? Cf. Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki 1950/1951, Zapisnik seje Umetniškega sveta SF z dne 30. 4. 1951

21 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki 1950/1951, Zapisnik Umetniškega sveta in dirigentov SF z dne 13. 7. 1951.

22 Arhiv republike Slovenije, AS 1589/III, Centralni komite Zveze komunistov Slovenije, Zapisnik 5. seje Komisije za agitacijo in propagando pri CK KPS z dne 24. 2. 1951, a. e. 728–823, 30.

23 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki 1950/1951, Zapisnik Umetniškega sveta SF z dne 30. 4. 1951.

tuje umetnike.²⁴ Jugokonzert je bil edina "pooblaščená" glasbena agencija v državi, ki je jugoslovanske glasbenike (poustvarjalce) lahko "prodajala" tujim agencijam.

V začetku Škerjančevega mandata so, tako kot v Kozinovem času, prevladovali slovenski interpreti. Po informbirojevskem sporu, ko se je Jugoslavija začela previdno in počasi odpirati zahodnemu svetu, zasledimo tudi na glasbenem področju postopno večanje števila tujih umetnikov.²⁵ Tako domači kot tuji izvajalci so postopno vplivali na podobo koncertnih sporedov zavoda.²⁶

Pregled sporedov za sezono 1951/1952 kaže, da je orkester SF gostoval po Sloveniji le trikrat (Celje, Trst in Piran), kar je bilo občutno manj, kot kadarkoli prej. Če odštejemo proslave in priložnostne koncerte se je Umetniški svet osredotočil predvsem na simfonične koncerte v Ljubljani, ki so bili kategorizirani bodisi kot abonmajski, izredni ali pa simfonični koncerti.

Pokazali smo, da so se sporedi oblikovali kot posledica interakcije več dejavnikov. Programska politika inštitucije se je nagibala k formalni organiziranosti koncertov (na redne in izredne simfonične koncerte), ki jim je Umetniški svet SF pripisoval vedno večji pomen. Vzporedno s temi so potekala še gostovanja, proslave in podobno. Programi so bili sestavljeni iz del železnega repertoarja ter slovenskih in jugoslovanskih skladb. Na železni repertoar so v veliki meri vplivali dirigenti in Koncertna poslovalnica, glede izbire sodobnih slovenskih del pa je bil vsaj formalno odgovoren Umetniški svet SF.

V prvem letu Škerjančevega mandata je Umetniški svet zavoda razpisal poziv skladateljem za prijavo del, ki bi se potegovala za izvedbo v koncertni sezoni 1951/1952.²⁷ Umetniški svet je s tem uvedel selekcijo pri izvedbi domačih del,

24 Dolgoletni vodja slovenske Koncertne poslovalnice Karel Mahkota je na sestanku koncertnih poslovalnic v Zagrebu leta 1951 izrazil potrebo po kakovostnih tujih umetnikih. Cf. Arhiv Slovenske filharmonije, Poročilo o sestanku koncertnih poslovalnic Beograda, Zagreba in Ljubljane ter zastopnikov glavnega odbora Društva glasbenih umetnikov Jugoslavije z dne 7. 7. 1951. Zapisnik srečanja nam razkriva, da je bila slovenska Koncertna poslovalnica v večji meri odvisna od izbire in odločitev Umetniškega sveta SF, saj je bila prav Filharmonija največji odjemalec ponudbe Jugokonzerta. Po Mahkotovi smrti, avgusta 1951, je odločitve in dogovore z Jugokonzertom po vsej verjetnosti prevzel Umetniški svet SF. V istem zapisniku je Karel Mahkota izpostavil tudi problem, da beograjska koncertna poslovalnica služi preveč na račun republiških poslovalnic.

25 V sezoni 1950/1951 sta bila med tujimi izvajalci/solisti zastopana le francoski violončelist Pierre Fournier in britanski pianist Edgar Kendall Taylor.

26 Koncertni sporedi so bili odvisni tudi od repertoarja, ki so ga imeli pripravljenega solisti. Čeprav je Jugokonzert skušal tuje umetnike izbirati glede na kakovost, je bil zaradi omejenih financ velikokrat prisiljen na kompromise.

27 "Izdelati poziv skladateljem za prijavo del, ki jih želijo imeti izvedene v seziji 1951/52 do 15. 4. DSS in javno." Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki 1950/1951, Zapisnik Umetniškega sveta SF z dne 13. 3. 1951.

ki dotlej vsaj na formalni ravni ni obstajala. Na sestanku med Umetniškim svetom in dirigenti SF ter predstavnikom Društva slovenskih skladateljev (Matijem Bravničarjem) je bil sprejet dogovor o izboru novih slovenskih del, ki naj bi se uvrstila v program naslednje sezone. Komisijo so sestavljali Umetniški svet (Valens Vodušek, Marjan Kozina, Marjan Lipovšek in Lucijan Marija Škerjanc) in dirigenti Filharmonije (Jakov Cipci, Bogo Leskovic in Samo Hubad), predstavnik orkestra (Ali Dermelj), predstavniki Društva slovenskih skladateljev (Matija Bravničar, Danilo Švara, Ciril Cvetko, Radovan Gobec) in predstavnika Radia Slovenija (Uroš Krek in Marjan Vodopivec).

Sestava komisij:

	13. 8. 1951 (9 članov / 10 glasov)	19. 9. 1951 (9 članov / 10 glasov)	6. 10. 1951 (5 članov / 6 glasov)
	komisija 1	komisija 2	komisija 3
USSF	Vodušek, Kozina, Škerjanc	Vodušek, Lipovšek	Vodušek
DSS	Švara, Cvetko	Gobec	Bravničar
Dirigenti	Cipci, Leskovic, Hubad	Cipci, Leskovic, Hubad	Cipci, Hubad
Orkester	Dermelj	Dermelj	
Radio		Krek, Vodopivec	Krek

Seznam prijavljenih in sprejetih del:

avtor	delo	komisija	odločitev komisije	1951/52
Zvonimir Ciglič	<i>Prva simfonija</i>	2	da ("sprejme se priložnostno v program")	*
Uroš Krek	<i>Simfonietta</i>	2	da ("sprejme se v redni program SF")	izredni koncert
Aleksander Lajovic	<i>Adagio</i>	2	ne	
Bogo Leskovic	<i>De profundis</i>	2	da ("sprejme se v redni program SF")	
Stanko Prek	<i>Simfonija v cis-mollu</i>	1	ne	*

avtor	delo	komisija	odločitev komisije	1951/52
Primož Ramovš	<i>Divertimento za godala</i>	2	da ("za redne koncerte ne pride v poštev") da ("primerna za priložnostni program")	*
	<i>Scherzo</i>	1		
Pavel Šivic	<i>Medjimurska rapsodija: Kolo</i>	1	da ("se sprejme z omejitvijo") da ("priložnostno")	izredni koncert
	<i>Divertimento za klavir in orkester</i>	2		
Lucijan M. Škerjanc	<i>Simfonija št. 4</i>	1	da ("se sprejme v program rednih koncertov")	abonma
Danilo Švara	<i>Simfonija št. 1</i>	1	ne	
Matija Tomc	Variacije na pesem <i>Od kneza Marka</i>	1	ne	
Ubald Vrabec	<i>Le vkup uboga gmajna</i>	2	ne	
Demetrij Žebre	<i>Concertino za klavir in orkester</i>	3	da	izredni koncert

* Ta dela so bila izvedena na Simfoničnem koncertu novih del sodobnih slovenskih skladateljev, 25. aprila in 6. maja 1952, v veliki dvorani SF.²⁸

Na treh srečanjih so komisije ocenile štirinajst novih slovenskih del. Čeprav so v program pogojno sprejele devet skladb, jih v sezoni 1951/1952 najdemo sedem, od tega eno na rednem, tri na izrednih koncertih in tri na simfoničnem koncertu novih del sodobnih slovenskih skladateljev. Tako je "preskus" opravila polovica prijavljenih novitet.

Odločanje komisij je potekalo v obliki razprave, kjer je vsak od članov komisije bolj ali manj uspešno utemeljeval svoje mnenje. Tako se je ob izvedbi Krekove Simfoniette komisija povsem strinjala s Cipicjem, ki je delo komentiral prvi in sicer, da je "po svoji – od današnjih del najbolj strnjene – in dobri instrumentaciji primerna za javne nastope."²⁹ Bolj polemični komentarji so bili ob

²⁸ Zanimivo je, da so na tem koncertu izvedli Prekovo Simfonijo, čeprav je bila s strani komisije ocenjena negativno ("Formalno in vsebinsko še ni tematika dozorela za večjo simfonično obliko").

²⁹ Arhiv SF, Zapisniki komisije za ocenjevanje del, ki so bila predložena za izvedbo v sezoni 1951/1952 z datumi 13. 8. 1951, 19. 9. 1951 in 6. 10. 1951.

umetniško šibkejših delih. Tako se je ob komentiranju Vrabčevega dela *Le vkup uboga gmajna* odprla vrsta dilem kot denimo, ali podpirati umetniško vprašljiva dela, zato ker je skladba "dokument tržaške borbe".³⁰ Krekov komentar, da je "takšnih skladb v Radio Slovenija na kupe", je podprl Škerjanc z opozorilom, da "diletantizem ne sme prodreti".³¹

Zapisniki komisij za izbiro slovenskih del so dragocen dokument inštitucije in časa. So izraz želje po strokovnosti, prav tako pa kažejo na to, da se Umetniški svet SF po vsej verjetnosti ni želel spustiti sam v konfrontacijo s slovensko glasbeno ustvarjalnostjo oz. z Društvom slovenskih skladateljev.

Že v okviru ocenjevanja slovenskih del, se je iz komisije želel distancirati predstavnik Društva slovenskih skladateljev Radovan Gobec, ki je dejal, da "DSS [Društvo slovenskih skladateljev] ne more glasovati, ker so mu vsi člani enako ljubi in da je določitev skladb interna zadeva SF".³² V času ocenjevanja skladb je v Slovenskem poročevalcu izšel članek Matije Bravničarja "Programska politika Slovenske filharmonije", v katerem avtor načenja problem deleža slovenskih glasbenih del na simfoničnih programih SF.

DSS je ponovno predlagalo vodstvu SF, da v sporede svojih rednih koncertov uvrsti vsaj tretjino slovenskih skladb, kajti nihče ni bolj poklican, da posreduje slovensko simfonično glasbo kakor ravno SF. Za svetovno glasbeno literaturo imamo nešteto drugih posredovalcev, radio in gramofonske plošče, z vseh delov sveta, ki nam v odlični reprodukciji, kakršne sami še ne zmoremo, posredujejo umetnine velikih mojstrov, medtem ko nam slovenskih simfoničnih skladb ne podaja nihče razen SF. Resici na ljubo je treba pripomniti, da se je spored SF v pretekli sezoni zelo približal potrebi naše glasbene kulture. [...] V letošnjem sporedu SF je od osmih rednih koncertov pet brez slovenske skladbe. V njih je zastopanih 12 skladb nemških skladateljev, 3 slovenske, 3 ruske, 4 francoske, 1 ciklus češkega skladatelja, 1 angleška in 1 skladba italijanskega skladatelja: srbskega ali hrvaškega skladatelja sploh ni v sporedu (Bravničar, 1951).

Bravničarjev članek je bil prva javna ocenitev dela SF v treh letih in pol njegova obstoja. Vprašanje je, ali ga je v resnici spodbudila programska shema nove sezone ali pa komisija za izbiro slovenskih skladb. Glede na to, da je članek izšel

30 Idem.

31 Idem.

32 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa Zapisniki sej Umetniški svet Slovenske filharmonije 1951/1952, Zapisniki komisije za ocenjevanje del, 19. 9. 1951.

še preden je komisija zaključila s svojim delom, lahko beremo Bravničarjev javni apel kot glas DSS, ki kot predsednik društva skuša zaščititi stanovske kolege.

Analiza koncertnih sporedov kaže, da je število slovenskih del v sezoni, o kateri razpravlja Bravničar, primerljivo s sezono poprej. Res pa je, da je število novitet manjše glede na število koncertov. Tisto, kar mogoče zbuja pozornost je številnost Škerjančevih del na obeh abonmajskih koncertih. Vendar pa se ob primerjavi s prejšnjimi sezonami niti ne zdi več tako nenavadno. Pomenljiv je tudi podatek, da so bila od slovenskih skladateljev na sporedih Zagrebške filharmonije prav Škerjančeva dela največkrat izvajana (Detoni, 1997).

Tabela, ki sledi, prikazuje zastopanost slovenskih del na abonmajskih koncertih v štirih sezonah. Obdobje zajema drugo leto Kozinovega vodenja in prva tri Škerjančevega. Bravničarjev očitek se zdi upravičen v toliko, če opazujemo število slovenskih del na abonmajskih koncertih.

Bravničarjevo kritiko je Umetniški svet SF po dikciji odgovora sodeč sprejel dobronamerno. To je bila obenem tudi možnost, da je Umetniški svet javnosti pojasnil in argumentiral način svojega dela. Drugače je bilo v polemiki s Švaro, ki je ob koncu sezone 1951/1952 na veliko bolj osebni ravni napadel programsko politiko SF. Švarov napad je bil mogoče posledica dela komisije za izbiro slovenskih del, katere član je bil sprva tudi on sam. Švara je bil eden od kandidatov skladateljev, katerega delo je komisija zavrnila z utemeljitvijo, da je skladba "po fakturi sicer neoporečna, vsebinsko pa nudi premalo, da bi prišla v poštev za izvedbo".³³ V kolikšni meri je bila komisija v resnici strokovna in Švara žrtev strokovnosti te komisije, niti ni toliko pomembno, kot je pomembno to, da so polemike prisilile Umetniški svet SF k javnemu pojasnjevanju svojega dela.

Čeprav se zdi, da polemike razgaljajo le programsko politiko inštitucije, se nekje v ozadju skrivajo nesoglasja med skladatelji. Ta je poznal tudi politični vrh, kar razkriva zapisnik komisije za agitacijo in propagando pri Centralnem komiteju ("med skladatelji so hudi spori"),³⁴ vendar jim ni pripisoval večjega pomena. Koliko so polemike odzvanjale v programski politiki sezone 1952/1953, kaže tabela, iz katere je razvidno, da so bila skoraj vsa domača dela postavljena v redne abonmajske koncerte. Ti so si sčasoma pridobili status osrednjih koncertov SF.

33 Arhiv Slovenske filharmonije, Zapisniki komisije za ocenjevanje del, ki so bila predložena za izvedo v sezoni 1951/1952 z datumi 13. 8. 1951, 19. 9. 1951 in 6. 10. 1951.

34 Arhiv republike Slovenije, AS 1589/III, Centralni komitej Zveze komunistov Slovenije, Zapisnik druge redne seje Agitprop komisije pri CK KPS z dne 20. 12. 1950, a. e. 730, 30.

Zastopanstvo slovenskih del na abonmajskih koncertih v štirih sezonah					
	1949/1950 (50 koncertov) 10 rednih simfoničnih koncertov	1950/1951 (52 koncertov) 8 rednih koncertov	1951/1952 (48 koncertov) 8 abonmajskih / 9 izrednih koncertov	1952/1953 (51 koncertov) 12 abonmajskih / 8 izrednih koncertov	
Blaž Arnič		<i>Uvertura h komični operi,</i> op. 11	Abonma	Izredni	Abonma Simfonija št. 8, <i>Na domači grudi*</i>
Matija Bravničar		<i>Simfonija št. 1*</i>			<i>Simfonija št. 2*</i> <i>Belokranjska rapsodija</i> <i>Obrežje plesalk*</i>
Zvonimir Ciglič					
Uroš Krek	<i>Koncert za violino in orkester</i>				
Anton Lajovic		<i>Pesem jeseni</i>			
Bogo Leskovic		<i>Simfonija v enem stavku</i>			
Marijan Lipovšek	<i>Simfonija, 4. st.</i>	<i>Domovina, simfonična pesnitev*</i> <i>Druga suita, za godalni orkester*</i>	<i>Simfonija</i>		<i>Druga suita za godala</i>
Slavko Osterc			<i>Suita za orkester</i>		
Stanko Premrl				<i>Tema z variacijami</i>	

Zastopnost slovenskih del na abonmajskih koncertih v štirih sezonah						
Uroš Prevoršek	<i>Pietà, za tenor solo, zbor in orkester</i>					
Primož Ramovš						Sinfonietta*
Pavel Šivic					<i>Dve narodni (Medjimurska rapsodija; Kolo)</i>	
Lucijan Marija Škerjanc	<i>Concertino za klavir in godala Allegro de concert za violončelo in orkester</i>	<i>Gazele, 7 orkesterskih pesnitev</i>	<i>Simfonija št. 4, za godalni orkester*</i> <i>Fantazija za klavir in orkester</i>	<i>Koncert za violino in orkester</i> <i>Dramatična uvertura</i>	<i>Osem skladb za godala</i> <i>Suita v starem slogu za godalni kvartet in godalni orkester</i>	
Danijel Škerl					<i>Serenada za godala*</i>	
Danilo Švara					<i>Simfonija št. 3</i>	
Demetrij Žebre				<i>Concertino za klavir in orkester</i>		

* prva izvedba

V novi sezoni 1952/1953 je bila SF deležna velikih sprememb oziroma udarcev, na katere so vplivala družbenopolitična dogajanja takratnega časa:

1) Zaradi varčevalnih ukrepov je ministrstvo oz. Svet za prosveto in kulturo marca 1952 ukinil financiranje Umetniškega sveta SF. Ta je deloval še do konca sezone 1951/1952, nato ga je uprava zavoda razpustila. "V smislu direktiv za štednjo je predsednik Sveta za prosveto in kulturo LRS tov. Zihlerl odločil, da se delo sedanjega Umetniškega sveta ne bo več mesečno honoriralo. Lahko pa ustanova nagradi člane umetniškega sveta za dejansko opravljeno delo. O novih pogojih obvestite, prosimo, prizadete."³⁵

2) Leta 1952 je SF izgubila Koncertno poslovalnico, pri čemer je oblast imela posredovalno vlogo. Filharmonija si je z upravo, sindikati, partijsko organizacijo in zastopniki zbora zelo prizadevala, da bi Koncertno poslovalnico obdržala.³⁶ Pobuda za odcepitev je prišla s strani Društva glasbenih umetnikov Slovenije,³⁷ ker naj bi se interesi Filharmonije in Društva glasbenih umetnikov glede Poslovalnice križali.³⁸ Društvo glasbenih umetnikov je Filharmoniji očitalo, da naj bi bilo koncertno življenje v sezoni 1951/1952 močno prizadeto, saj naj bi SF gledala predvsem na svoj interes, premalo pa naj bi skrbela za koncertno življenje po Sloveniji.³⁹

Dopis Društva glasbenih umetnikov Svetu za prosveto in kulturo razkriva, da je Koncertna poslovalnica delovala kot "odsek Filharmonije brez ločenega knjigovodstva, brez soodločanja Društva glasbenih umetnikov Slovenije in v

35 Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Sveta za prosveto in kulturo Upravi Slovenske filharmonije z dne 18. 3. 1952, del. št. 1139–1606, 37.

36 Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Pismo upravnika Filharmonije Pavlu Šivicu z dne 8. 3. 1952, del. št. 1139–1606, 37.

37 Tedanji predsednik Društva glasbenih umetnikov Slovenije je bil Karlo Rupel, podpredsednik pa Pavle Šivic. Cf. Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Društva glasbenih umetnikov Slovenije Svetu za prosveto in kulturo LRS, Odboru za umetnost z dne 19. 3. 1952, del. št. 1349, 37.

38 Društvo glasbenih umetnikov Slovenije je bilo eden od pomembnih "partnerjev" Koncertne poslovalnice. Zato ne preseneča dejstvo, da je prav to leta 1952 sprožilo pri LRS pobudo za odcepitev poslovalnice od SF in zagovarjalo njeno pripojitev Društvu glasbenih umetnikov Slovenije. Očitki, da je SF vodila poslovalnico "iz vidika svojih lastnih koristi in potreb" in zanemarjala koncertno življenje po Sloveniji, solistične koncerte v Ljubljani in medrepubliško izmenjavo umetnikov, so prerasli v razpravo, ki se je odvijala na ravni ministrstva oz. takratnega Sveta za prosveto in kulturo. Cf. Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Društva glasbenih umetnikov Slovenije LRS, Odboru za umetnost, z dne 19. 3. 1952, del. št. 1349, 37. Društvo glasbenih umetnikov se je ob tem sklicevalo na ureditev koncertnih poslovalnic po drugih republikah, ki so bile pod okriljem republiških društev glasbenih umetnikov. Ob podpori Saveza muzičkih umetnika Jugoslavije je Društvo glasbenih umetnikov dokončno tudi doseglo, da je Koncertna poslovalnica v Ljubljani postala samostojna predračunska ustanova Sveta za prosveto in kulturo LRS. Cf. Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Društva glasbenih umetnikov Svetu za prosveto in kulturo LRS z dne 9. 7. 1952, del. št. 1139–1606, 37.

39 Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Društva glasbenih umetnikov Slovenije Svetu za prosveto in kulturo LRS, odboru za umetnost, z dne 19. 3. 1952, del. št. 1349, 37.

njem organiziranih glasbenikov in brez pravilnika".⁴⁰ Kompromis za izpust Poslovalnice iz okrilja SF je bilo verjetno zagotovilo, da bo upravnik SF postal član umetniškega vodstva Koncertne poslovalnice, in na ta način zagovarjal interese zavoda ter izvajal usklajevanja med SF in Poslovalnico.⁴¹

3) Z odločbo vlade Ljudske Republike Slovenije januarja 1953 je bila SF spremenjena v predračunsko ustanovo s samostojnim financiranjem. To je pomenilo, da je bila s strani države financirana do sedemdeset odstotkov, ostala sredstva pa si je morala pridobiti sama. Čeprav je bil zavod že leta 1952 soočen z varčevalnimi ukrepi vlade, ne vemo povsem, katere od številnih ukrepov je Filharmonij uspelo uresničiti.⁴²

4) Januarja 1953 je prišlo do spremembe v družbeni in politični ureditvi, ko je začela veljati samouprava na prosvetnem, kulturnem in socialnem področju. Ker se je povojni sistem racionarne preskrbe in vezne trgovine umaknil prostemu obtoku denarja, je začel denar za potrošnika dobivati večjo vrednost. S tem se je zmanjšala verjetnost, da bi povprečen potrošnik zapravljal denar za koncerte (Golob, 1952).

SF je od ustanovitve do vključno s sezono 1951/1952 imela polno zasedene koncerte. V sezoni 1952/1953 pa se je začela soočati s perečim vprašanjem števila obiskovalcev. Varčevalni ukrepi vlade in upad števila obiskovalcev sta konec sezone 1952/1953 zavod pripeljali na rob preživetja.

Nova družbenopolitična dogajanja in programska politika Slovenske filharmonije

S spremembo družbenopolitične ureditve je vodenje Slovenske filharmonije prevzel Upravni odbor, ki se je prvič sestal šele junija 1953.⁴³ Izvoljen je bil po

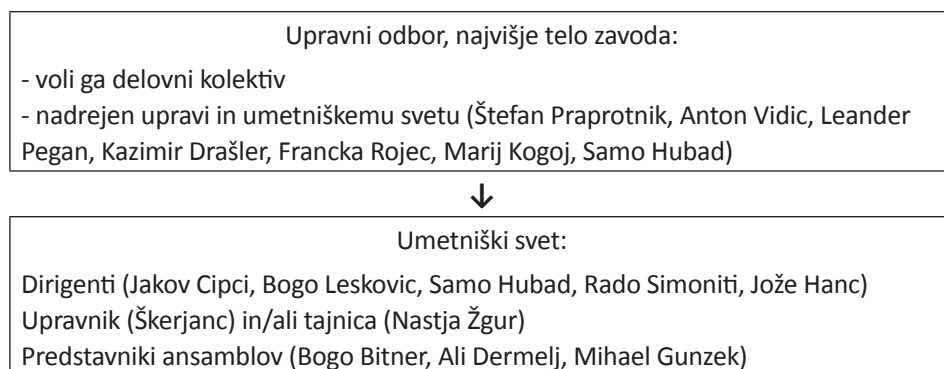
40 Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Društva glasbenih umetnikov Slovenije Svetu za prosveto in kulturo LRS, odboru za umetnost, z dne 27. 3. 1952, del. št. 1349, 37.

41 V dopisu Sveta za prosveto in kulturo LRS Društvu glasbenih umetnikov Slovenije beremo, da naj umetniško vodstvo koncertne poslovalnice prevzame odbor v sestavi: dva člana Društva glasbenih umetnikov Slovenije, en član Društva slovenskih skladateljev, en član Slovenske filharmonije, en član direktorije Radia Ljubljana in en član Zveze društev Svoboda LRS. Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopisu Sveta za prosveto in kulturo LRS Društvu glasbenih umetnikov Slovenije z dne 5. 8. 1952, del. št. 1349/9-32, 37. Maja 1952 je bil dosežen sporazum: Koncertna poslovalnica je postala proračunska ustanova Sveta za prosveto in kulturo Ljudske Republike Slovenije.

42 Na dopisu, ki ga je podpisal predsednik Sveta za prosveto in kulturo Lev Modic, je bil eden od varčevalnih ukrepov tudi reduciranje zbora na 20 članov ter ukinitve industrijskih bonov vsem članom zbora. Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1952, Dopis Sveta za prosveto in kulturo upravniku Lucijanu M. Škerjancu z dne 22. 4. 1952, del št. 881–2000, 48.

43 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Zapisnik 1. seje filharmoničnega sveta z dne 3. 6. 1953.

principu samoupravljanja s strani delovnega kolektiva: skupščina Filharmonije je izvolila Upravni odbor, ta pa je bil nadrejeno telo Umetniškemu svetu in upravi zavoda. Upravni odbor je bil tisto telo, ki je sprejemalo in potrjevalo predloge Umetniškega sveta.

Po razpustitvi Umetniškega sveta SF ob koncu sezone 1951/1952 so skrb za programe prevzeli dirigenti. Ob reorganizaciji zavoda je bil novi Umetniški svet sestavljen iz dirigentov, upravnika in enega predstavnika vsakega od obeh ansamblov (kolektiva). Reorganizacija je sovpadala s finančno krizo in dolgovi, ki so močno bremenili delovanje SF.

Prve posledice družbenopolitičnih sprememb zasledimo v sezoni 1953/1954, ko se nekoliko zmanjša število abonmajskih koncertov, občutno manjše pa je število vseh koncertov SF. Zavod je opustil številna gostovanja, zanemaril je arhiv, ni si več mogel privoščiti nakupa novitet.⁴⁴

1951/1952	1952/1953	1953/1954
48 koncertov	51 koncertov	35 koncertov
8 abonmajskih / 9 izrednih	12 abonmajskih / 8 izrednih	11 abonmajskih / 7 izrednih

odpovedi delovnih razmerji dirigentom

⁴⁴ Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Poročilo komisije Upravnega odbora za pregled finančnega stanja Slovenske filharmonije z dne 8. 9. 1953.

Finančne stiske SF si je tedanje ministrstvo oz. Gospodarski oddelek Sveta za prosveto in kulturo razlagal na način, da je bila SF v krizah zato, "ker razprtje med zborom in orkestrom še niso prenehale, čeprav urejajo svoje nezdrave medsebojne odnose že nekaj let", "ker imajo kar 3 dirigente [Cipci, Hubad, Leskovic]" in "ker imajo še vedno 7 transferistov / italj. strokovnjakov".⁴⁵ Nezainteresiranost ministrstva za delo SF se kaže tudi v zanemarjanju podatka, da je SF prejela manjši proračunski znesek za delo obeh ansamblov kot ostale filharmonije v Federativni Ljudski Republiki Jugoslaviji, ki "razpolagajo z večjo subvencijo, čeprav vzdržujejo samo orkestre".⁴⁶ Novi "delovni pogoji" vsaj navzven niso vplivali na vsebino koncertnih sporedov.

Navznoter, v sami organizaciji hiše, pa je problem pomanjkanja financ načel tudi vprašanje statusa dirigentov. Upravni odbor je 18. 2. 1954 sklenil, da bo delovna razmerja z dirigenti prekinil in jih začel najemati pogodbeno, za vsako umetniško storitev posebej.⁴⁷ Upravni odbor je bil mnenja, da bi zavod na ta način precej prihranil, obenem pa bi se z angažmajem drugih dirigentov krepila kakovost dela ansamblov. Ker je Upravni odbor odpovedi sklenil še preden so bila pravila Slovenske filharmonije kot finančno samostojnega zavoda potrjena, odpovedi dirigentom niso bile veljavne.⁴⁸

Nova družbena ureditev je nekdanji organizacijski in hierarhični ustroj zavoda postavila v situacijo, kjer je bila stroka (umetniški svet) formalno podrejena kolektivni odločitvi. Iz zapisnikov ni razvidno, da bi Upravni odbor želel posegati v delo Umetniškega sveta, najdemo pa podatke, kjer zastopniki Upravnega odbora "korigirajo" manjše odločitve Umetniškega sveta. Na skupnih sestankih Upravnega odbora in Umetniškega sveta je bilo navadno tako, da je upravnik razlagal in zagovarjal odločitve Umetniškega sveta, ki jih je Upravni odbor nato sprejel.

Delo samoupravnih svetov v kulturnih inštitucijah (tudi filharmoničnega) je javno okrcal Marjan Lipovšek, ko je dejal, da kulturne ustanove

niso nikakve tovarne, ki svojo robo prodajajo po sistemu povpraševanja na trgu. Neprimerni sveti imajo lahko v teh ustanovah kaj klavrnih učinek, ker reakcija publike v moralnem smislu nikoli ni taka, kakor

45 Arhiv republike Slovenije, AS 249, Svet za prosveto in kulturo 1953, Analiza finančnega stanja SF Gospodarskega oddelka Sveta za prosveto in kulturo z dne 19. 9. 1953, del. št. 1801–2800, 68.

46 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Poročilo komisije Upravnega odbora za pregled finančnega stanja Slovenske Filharmonije z dne 8. 9. 1953.

47 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Zapisnik 17. seje Upravnega odbora z dne 18. 2. 1954.

48 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Zapisnik 20. seje Upravnega odbora z dne 30. 3. 1954.

je v poslovanju z materialnimi predmeti. Ravno nasprotno je: vedno bodo publiki ugajali kompromisni programi – ne samo kompromisni glede modernih smeri temveč tudi kompromisni po notranji vrednosti in tehnosti [...] Če pa sedé v vodstvu ustanov ljudje, ki bi komaj opravili šolske izpite iz svoje stroke in jim manjka vsa potrebna razgledanost, ustanove ne morejo imeti dobrega vodstva (Lipovšek, 1954).

Omenjeno hierarhijo je na vsebinski (in ne na formalni) ravni Škerjanc kmalu prilagodil zahtevam stroke. Konec sezone 1953/1954 je na seji Umetniškega sveta Filharmonije nastopil s predlogi, ki niso dopuščali kompromisov: menil je, da večji delež sporeda morajo sestavljati dela železnega repertoarja; postavil je določbe glede trajanja koncerta ter časovnega razmerja med železnim repertoarjem in "ostalim programom" (60:20); organizacijsko je koncerte fiksiral v tri abonmaje, ki so bili med seboj enakovredni; izbiro slovenskih del je povsem prepustil dirigentom.⁴⁹ Svojo "novo" programsko politiko je Škerjanc v dnevnem časopisju nekajkrat predstavil in pojasnil, obenem pa je javnost tudi nagovarjal.

Svojo odločitev je utemeljeval s tem, da je interes za abonma v zadnji sezoni padel. Kot razlog za to pa je navedel nesmotrno sestavljene sporede, ki so bili velikokrat predolgi, ter "eksperimentiranje z nepreizkušeni učinki, ki so čisto odbijali dober del poslušalstva, ki se ne more kar brez druge podlage živeti v novodobne smeri" (Škerjanc, 1954). Kritika je bila usmerjena predvsem na domačo ustvarjalnost, ki jo je Škerjanc prvič v času vodenja Filharmonije okrcal.

Zdi se, kot da se je ob koncu sezone 1954 Škerjanc znašel na točki, v kateri se je začel intenzivno preizpraševati: kam in tako naprej v umetniškem vodenju ustanove? Škerjanc je rešitev našel v preverjenem modelu koncertnih sporedov evropskih simfoničnih orkestrrov, ki so večji del programske politike gradili ob železnem repertoarju, z leto vnaprej določenimi koncertnimi sporedi. Ker je bila Škerjancu programska in organizacijska vizija dela Filharmonije povsem jasna, je bil verjetno pripravljen tudi na javno konfrontacijo, ki pa se ni zgodila.

Umetniški svet zavoda je v novi programske politike domačo ustvarjalnost obravnaval mačehovsko. Še nikoli dotlej ni bilo tako malo slovenskih del na abonmajskih koncertih kot v sezoni 1954/1955. Kot je razvidno iz spodnje tabele, so bila slovenska dela izvajana le na dveh od petnajstih koncertov.

49 Arhiv Slovenske filharmonije, Mapa *Zapisniki Upravnega odbora in Umetniškega sveta SF 1953/1954*, Zapisnik 2. seje Umetniškega sveta Slovenske filharmonije z dne 1. 6. 1954.

	1953/1954		1954/1955	1955/1956	1956/1957
	11 abonmajskih (1 zborovski) 7 izrednih		18 abonmajskih (3 zborovski)	16 abonmajskih (1 zborovski)	18 abonmajskih (3 za zbor in orkester)
	abonma	izredni			
dela slovenskih skladateljev	4 (od 10)	2 (od 7)	2 (od 15 simfoničnih)	9 (od 15 simfoničnih)	9 (od 18)
dela jugoslovanskih skladateljev	3 (od 10)	1 (od 7)	3 (od 15 simfoničnih)	1 (vokalno-inštrumentalni)	1 (od 18)
število koncertov brez slovenskih in jugoslovanskih skladateljev	4 (od 10)	4 (od 7)	12 (od 15 simfoničnih)	5 (od 15 simfoničnih)	10 (od 18)

Ob vprašanju deleža slovenskih del na koncertnih sporedih SF se vsiljuje dilema: zavod, ki je bil ustanovljen zato, da bi poustvarjal domačo tvornost, je leto povsem zanemaril. Ali je to ironija v zgodovini glasbene ustanove ali pa njen nov začetek? Škerjančeva "nova" programska politika, ki je poudarjala na izvajalski ravni tuja imena in povsem nov pristop k programski politiki, je bila v resnici nova predvsem na formalni ravni oziroma v načinu sistematične organiziranosti koncertov. Ti so bili urejeni znotraj treh abonmajev, vsi ostali koncerti pa so bili abonmajem podrejeni. Mačehovski odnos Umetniškega sveta SF do domače produkcije, ki je bil reakcija na vprašanje selekcije glasbenih del, na razprtije med skladatelji in verjetno tudi reakcija na pritiske, ki so prihajali s strani Društva slovenskih skladateljev, je bil le začasni ukrep. Že naslednja sezona kaže, da so bila slovenska dela uvrščena v program tako kot pred reorganizacijo programske politike:

1953/1954 (35 koncertov) 11 abonmajskih koncertov (1 za zbor) in 7 izrednih koncertov slovenska dela na 17 simfoničnih koncertih			1954/1955 3 abonmaji: rdeči, rumeni, zeleni; 18 koncertov (3 za zbor) slovenska dela na 15 simfoničnih koncertih	
	abonma	izredni		
Matija Bravničar		<i>Simfonična antiteza</i>	Primož Ramovš	<i>Sinfonietta</i>
Anton Lajovic	<i>Psalm 41 in 42</i>		Lucijan Marija Škerjanc	<i>Osem skladb, za godalni orkester</i>
Bogo Leskovic	<i>Partita, h-moll</i>		1955/1956 3 abonmaji: 5 za rdeči, 6 za rumeni, 5 za zeleni; skupaj 16 koncertov (1 za zbor, 2 za zbor in orkester) slovenska dela na 15 simfoničnih koncertih	
Marijan Lipovšek	<i>Domovina</i>		Matija Bravničar	<i>Plesne metamorfoze</i>
Janez Matičič	<i>Simfonija št. 1*</i>		Zvonimir Ciglič	<i>Obrežje plesalk</i>
Karol Pahor		<i>Istrijanka, suita*</i>	Jurij Gregorc	<i>Sinfonietta</i>
			Uroš Krek	<i>Sinfonietta</i>
			Marijan Lipovšek	<i>Toccata quasi aperture</i>
			Janez Matičič	<i>Suita, za godala*</i>
			Karol Pahor	<i>Tri koncertne etude*</i>
			Lucijan Marija Škerjanc	<i>Prizori iz Turčije, Koncert za klavir in orkester</i>
			Danilo Švara	<i>Vizija, kantata</i>

* krstna izvedba

Ob tej dediščini, ki jo je postavil Škerjanc, je gradil tudi Marjan Lipovšek. Lipovšek je korak naprej storil k večjem deležu glasbenih del 20. stoletja ter v nekatere abonmaje vpeljal vsebinske smernice.

In ko skušamo odgovoriti na vprašanja o vplivu politične ideologije ter političnih oblasti na delo SF, ugotavljamo, da je SF precej samostojno krmilila lastno kulturno politiko. Ta je bila predvsem odvisna od strokovnih kompetenc, ideološke naravnosti upravnikov oz. umetniškega sveta zavoda ter organizacijskih in finančnih razmer. Pritiski s strani Komunistične partije Slovenije in njej podrejenih struktur so bili zanemarljivi v primerjavi s pričakovanji, ki jih je imelo Društvo slovenskih skladateljev v delu Filharmonije. Društvo slovenskih skladateljev, ki si je obetalo, da bo SF, kot osrednja glasbena inštitucija v Sloveniji, postala "forum" za izvedbo večine novih del slovenskih skladateljev, je posredno postalo regulativ programski politiki Filharmonije. Programsko politiko je Umetniški svet javnosti utemeljeval (tudi oglaševal) ter bil na ta način prisiljen poiskati ravnovesje med umetniško vizijo, organizacijskimi in finančnimi zmožnostmi ter različnimi pričakovanji tako strokovne kot širše družbene javnosti. Zdi se, da mu je vprašanje družbene odgovornosti predstavljalo zahtevo in ne izbiro.

Literatura⁵⁰

- Bravničar, Matija. "Programska politika Slovenske filharmonije", *Slovenski poročevalec*, 16. 9. 1951: 5.
- Detoni, Dubravko (ur.). *Zagrebačka filharmonija 1871.–1996. Uz stodvadesetpetu obljetnicu Zagrebačke filharmonije*. Zagreb: Zagrebačka filharmonija, 1997.
- Drnovšek, Darinka (ur.). *Zapisniki politbiroja CK KPS/ZKS 1945–1954*. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije (Viri 15), 2000.
- Gabrič, Aleš. *Slovenska agitpropovska kulturna politika: 1945–1952*. Ljubljana: Mladika, 1991.
- Gabrič, Aleš. "Sprememba kulturnopolitične usmeritve po informbirojevskem sporu", v: *Prispevki za novejšo zgodovino*, 38 (1998) 1–2: 137–150.
- Golob, Vlado. "Slovenska Filharmonija pred novimi nalogami", *Naši razgledi*, 5. 4. 1952.
- Kuret, Primož / Kralj, Mateja. "Sporedi koncertov 1862–2001", v: *Slovenska filharmonija=Academia philharmonicorum: 1701–2001*. Ljubljana: Slovenska filharmonija/Slovenian Philharmonic, 2001: 345–621.

⁵⁰ Arhivsko gradivo je navedeno pod črto ob vsakokratni navedbi.

- Lipovšek, Marjan Lipovšek. "Refleks in pretekle glasbene sezone", *Naši razgledi*, 17. 7. 1954: 17.
- Nagode, Aleš. "Slovenska filharmonija v prvem desetletju po 2. svetovni vojni", v: *300 let / years Academia philharmonicorum Labacensium: 1701–2001*, Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Založba ZRC, 2004, 281–238.
- Škerjanc, Lucijan Marija. "Nove smernice v koncertnih nastopih Slovenske filharmonije", *Ljubljanski dnevnik*, 25. 9. 1954.